

תוכן העניינים

1	פתח דבר
29	מבוא לביקורת הכלכלה המדינית
71	הקדמה לביקורת הכלכלה המדינית
81	מפתח

ההון אינו דבר-מה, אלא יחסי-יצור מסוים; יחסי-יצור חברתי ששייך לתצורה חברתית-היסטורית מסוימת; יחסי-יצור שמתגלם בדבר-מה ונותן לו אופי חברתי ספציפי.

קרל מרקס, הקפיטל, כרך ג'

מקובל לטעון שהמרקסיזם הוא פילוסופיה, אך קרל מרקס הפסיק לכתוב חיבורים פילוסופיים כאשר היה בן שלושים בערך. בגרותו כתב מרקס ספרי כלכלה (כגון לביקורת הכלכלה המדינית או הקפיטל), חיבורים בהיסטוריה ובסוציולוגיה (כגון "ה-18 בברומר של לואי בונפרט" או "מלחמת האזרחים בצרפת" וחלקים מהקפיטל) וכמובן גם כתבים פוליטיים (כגון המניפסט הקומוניסטי או "ביקורת תוכנית גותה"). ואולם, קשה למצוא בכתבי מרקס הבוגר חיבורים שהוקדשו במיוחד לפילוסופיה.² יוצא מן הכלל בהקשר זה הוא המבוא לביקורת

1 בתוך מהדורת כל כתבי מרקס ואנגלס – Karl Marx / Friedrich Engels, *Gesamtausgabe* (MEGA), Zweite Abteilung: "Das Kapital" und Vorarbeiten, Band 15: Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Dritter Band, Berlin: Akademie Verlag, 2004, p. 789 הפניות למהדורה זו יופיעו להלן כאשר מספר החטיבה (Abteilung) יצוין בספרות רומיות ומספר הכרך (Band) יצוין בספרות רגילות. למשל – MEGA II/15, 789

2 כמה שבועות לאחר מותו של מרקס כתב שותפו לדרך, פרידריך אנגלס, למהפכן הרוסי פיטר לברוב. במכתבו סיפר אנגלס כי הוא מתכוון לעבור בקרוב על כתבי היד שמרקס השאיר אחריו, וכי יותר מכול הוא מקווה למצוא שם את "ראשי הפרקים לדיאלקטיקה" (כלומר, לפילוסופיה) שמרקס תמיד רצה לכתוב. אנגלס לא מצא חיבור כזה, אך עצם החיפוש מעיד על כך שאנגלס הרגיש שהדבר חסר בכתביו של מרקס (אנגלס ללברוב, 2 באפריל 1883, בתוך Karl Marx / Friedrich Engels, *Werke* (MEW), Band 36: Engels

הכלכלה המדינית (להלן: המבוא). המבוא, שנכתב ב-1857, נגנז ולא ראה אור בחייו של מרקס. הוא שרד רק כטיטה, אך נותר ככל הנראה ניסיונו היחיד של מרקס לנסח באופן שיטתי את הנחות היסוד הפילוסופיות לעיסוקו בכלכלה, בהיסטוריה ובסוציולוגיה.³

הספר שלפניכם מכיל תרגום של המבוא לביקורת הכלכלה המדינית. לתרגום זה נוסף גם תרגום ההקדמה לביקורת הכלכלה המדינית, שראתה אור ב-1859. מנקודת מבט פילוסופית ההקדמה מכילה דיון משלים ביחסים בין הכלכלה לבין הפוליטיקה וחיי הרוח. זהו הדיון המפורסם, המכיל את המשפט שהפך מאז לסימטת המטריאליזם של מרקס: "לא תודעת בני האדם קובעת את הווייתם, אלא להפך – הווייתם החברתית היא שקובעת את תודעתם".⁴ מעבר לדברים אלו, שניתן לקוראם כהנחות יסוד פילוסופיות לעיסוק המרקסיסטי במדעי החברה בכלל, ההקדמה מכילה כמה הערות אוטוביוגרפיות על הדרך שעבר מרקס מלימודי פילוסופיה ומשפטים ועד לחקר הכלכלה המדינית. ההקדמה היא ככל הנראה הסיכום הטוב ביותר להשקפותיו של מרקס על החברה, וזאת בעיקר משום שהיא בהירה וקצרה. רוב הדברים הבאים יוקדשו בשל כך לדיון במבוא, שכן העקרונות הפילוסופיים הנפרסים בו מורכבים יותר ודורשים יותר הסברים. שאלות מרכזיות העולות מהקריאה בהקדמה יידונו אגב שאלות דומות העולות מהקריאה במבוא.

3 בספרו **בשביל מרקס** הכריז בדומה לכך הפילוסוף לואי אלתוסר כי הדיאלקטיקה או הפילוסופיה של מרקס מעולם לא נוסחו בכתביו באופן מפורש. לאחר מכן סייג אלתוסר את אמירתו: "אמרתי שמרקס לא נתן לנו 'דיאלקטיקה'. זה לא מדויק לגמרי. הוא נתן לנו טקסט מתודולוגי מהשורה הראשונה, שלצערנו לא הושלם. מדובר במבוא לביקורת הכלכלה המדינית" (לואי אלתוסר, **בשביל מרקס**, תרגום: טל מאיר גלעדי, תל אביב: רסלינג, 2018, עמ' 255).

4 ראו להלן עמ' 76.